सम्बन्ध विच्छेद भनेको के हो?

सम्बन्ध विच्छेद भनेको श्रीमान् श्रीमती बीचको वैवाहिक सम्बन्धलाई कानून बमोजिम विच्छेद गरिनु हो । यसलाई अर्को भाषामा छोडपत्र वा पारपाचुके पनि भनिन्छ । श्रीमान् श्रीमती बीचको नाता कुनै पनि परिस्थितिमा टुट्न पनि सक्दछ ।

सम्बन्ध विच्छेदपछि महिलाले प्राप्त गर्ने कानुनी अधिकारहरु :

श्रीमान् श्रीमतीबिच सम्बन्ध विच्छेद हुने भएमा श्रीमतीलाई अंश भाग दिएपछि मात्रै सम्बन्ध विच्छेद गर्न सकिन्छ । यसरी अंश लिई सकेपछी महिलाले अर्को विवाह गरेमा अंश वापत पाएको सम्पत्ति सम्बन्ध विच्छेद गरेका श्रीमान्लाई फर्काउनु पर्दैन । यसरी अंश वापत प्राप्त चल अचल सम्पत्ति महिलाले आफूखुशी गर्न सक्छिन् ।

सम्बन्ध विच्छेदका निम्ति मुद्दा दर्ता गरेकी श्रीमतीलाई श्रीमान्ले अंश नपाउन्जेल सम्मका लागि मासिक रुपमा माना चामल खर्च भराउनु पर्दछ ।

सम्बन्ध विच्छेद गर्ने श्रीमतीले श्रीमान्सँग अंश नलिई सो वापत वार्षिक वा मासिक रुपमा खर्च भराई लिन चाहेमा श्रीमान्को सम्पत्ति वा आयस्ताको आधारमा वार्षिक वा मासिक खर्च अदालतले भराई दिन सक्दछ ।

महिलाले सम्बन्ध विच्छेद कहिले गर्न सक्छिन् ?

- श्रीमान्ले अर्को विवाह गरेमा,
- श्रीमान्ले श्रीमतीलाई खान लाउन बस्न नदिई घरबाट निकालेमा,
- श्रीमान्ले ३ वर्ष वा सोभन्दा बढी समयसम्म श्रीमतीलाई कुनै हेरविचार वा खोज खबर नगरी अलग बसेमा,
- श्रीमान्ले ज्यान जाने गरी अंगभंग हुने वा कुनै ठूलो शारीरिक तथा मानसिक कष्ट हुने किसिमको काम वा जाल प्रपञ्च गरेमा,
- श्रीमान् नपुंसक भएमा,
- श्रीमान्लाई निको नहुने गरी यौन रोग लागेमा,
- श्रीमान्ले परस्त्रीसँग करणी गरेको प्रमाणित भएमा,
- श्रीमतीलाई जबर्जस्ती करणी गरेको ठहरेमा,
- श्रीमान् श्रीमती दुवैको मंजुरीमा सम्बन्ध विच्छेद गर्न सकिन्छ ।

पुरुषले कहिले सम्बन्ध विच्छेद गर्न सक्दछ?

- श्रीमतीले श्रीमान्को मंजुरी नलिई लगातार ३ वर्ष वा सोभन्दा बढी समयदेखि अलग बसेमा,
- श्रीमतीले श्रीमान्को ज्यान मार्ने अंगभंग हुने वा कुनै ठूलो शारीरिक वा मानसिक कष्ट हुने किसिमको काम वा प्रपंच गरेमा ।

श्रीमान् श्रीमती बीचको सम्बन्ध कहिले स्वत: बदर हुन्छ?

- श्रीमतीले आफ्नो श्रीमान्देखि बाहेक अर्को पुरुषसँग शारीरिक सम्बन्ध राखेको प्रमाणित भएमा वा अर्कोसँग विवाह गरेमा,
- श्रीमान्देखि बाहेक अर्को पुरुषसँग शारीरिक सम्बन्ध राखेको छु भनी श्रीमतीले आफैं अड्डामा सावित भएमा,
- हाडनाता विवाह भएकोमा (आफ्नो जातजाति रीतिमा छुट छ भने यस्तोमा विवाह बदर हुँदैन ।)

सम्बन्ध विच्छेदपछि छोराछोरी कोसँग बस्न पाउँछन् ?

- नाबालक सन्तान छ भने आमाले आफूसँग राख्न चाहेमा आमाले राख्न सक्छिन् ।
- आमा-बाबु दुवैको सहमति भएमा बालबच्चालाई संयुक्त संरक्षणमा आलोपालो गरेर राख्न पनि सक्छन् ।
- आमाले बच्चा पालेको छ भने बाबुले खर्च व्यहोर्नु पर्दछ । यदि बाबुले बच्चा पालेको छ र बाबुको आम्दानीभन्दा आमाको आम्दानी बढी छ भने सम्बन्ध विच्छेद भएकी आमाले पनि बच्चाको खर्च व्यहोर्नुपर्छ ।
- बच्चा जसको संरक्षणमा रहने भएता पनि दुवैले (आमाबाबु) बच्चालाई भेटघाट गर्ने सुविधा पाउँदछन् ।

यदि सम्बन्ध विच्छेदपछि बच्चा जन्मेमा के हुन्छ ?

- यदि सम्बन्ध विच्छेद भएको २७२ दिनभित्र बच्चा जन्मेमा सो बच्चा सम्बन्ध विच्छेद भएकै श्रीमान्को मानिन्छ ।
- त्यसैले याद राख्नोस् सम्बन्ध विच्छेदको मुद्दा दर्ता गर्दा महिला आफू गर्भवती भए नभएको कुरा फिरादमा उल्लेख गर्नु पर्दछ ।
- यदि सम्बन्ध विच्छेद भएको २७२ दिनपछि बच्चा जन्मिएमा सो बच्चा अघिल्लो श्रीमान्ले मेरो होइन भन्छ भने निजले नै सो बच्चाको बाबु को हो भन्ने प्रमाणित गर्नु पर्दछ ।

सम्बन्ध विच्छेदका निम्ति उजुर गर्न कहाँ जानु पर्दछ ?

- यदि महिलाले सम्बन्ध विच्छेद गर्न चाहेमा सम्बन्धित जिल्लाको जिल्ला अदालतमा जानु पर्दछ ।
- यदि पुरुषले सम्बन्ध विच्छेद गर्न चाहेमा सम्बन्धित गा.वि.स. वा नगरपालिकामा निवेदन दिनु पर्दछ ।
- यदी श्रीमान् श्रीमती दुवैको मंजुरी भई सम्बन्ध विच्छेद गर्न चाहेमा संयुक्त रुपमा दुवै जना गा.वि.स. वा

नगरपालिकामा गई निवेदन दिनु पर्दछ भन्ने कानूनमा व्यवस्था भएता पनि यसलाई छिटो र छरितो बनाउन व्यवहारमा पहिला श्रीमतीले सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा निवेदन दिने गरिन्छ र भोलिपल्टै श्रीमान्को तर्फबाट प्रतिउत्तर दिई तुरुन्तै दुवै पक्षलाई उपस्थित गराई दुवैको मंजुरी बुझी सम्बन्ध विच्छेद गर्ने गरिन्छ ।

यो पनि थाहा पाइराख्नोस्:

- हुन त पति पत्नीसँग आ–आफ्नो स्वःनिर्णयमा सम्बन्ध विच्छेद गर्ने कानुनी अधिकार हुन्छ, तर सम्बन्ध विच्छेदपछि प्रायः पत्नीको सामाजिक, आर्थिक जीवन धेरै कष्टकर हुने गरेको सन्दर्भमा विवाह गर्नुभन्दा अघि नै विवाहपछि आइपर्न सक्ने समस्याहरुको भौतिक र मानसिक रुपमा सामना गर्न सक्ने भएर मात्रै विवाह गर्नु उचित हुन्छ ।
- आफ्ना छोरीहरुलाई स्वस्थ, शिक्षित र आत्मनिर्भर बनाएर हुर्काउने दायित्व सबै अभिभावकको हुने गर्दछ । कथंकदाचित सम्बन्ध विच्छेद गर्ने अवस्था आइपरेमा पढेका र उमेर पुगेका महिला अलपत्र पर्ने अवस्था आउँदैन । त्यसैले आफ्ना छोरीहरुलाई राम्ररी पढाएर र उमेर पुगेर मात्रै विवाह गरिदिनु पर्दछ ।
- कानूनले विवाह गर्न तोकेको उमेर अनुसार विवाह गर्दा आमा, बाबु वा परिवारको मंजुरी भएमा दुवै केटा-केटीको उमेर १८ वर्ष र आफुखुशी गर्दा दुवैको उमेर २० वर्ष पुगेको हुनु पर्दछ र कोर्ट म्यारीज गर्न २० वर्ष पुगेको हुनुपर्छ ।

Supported by a grant from

KIOS
THE FINNISH NGO FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS

LACC

महिला तथा बालबालिकाको संरक्षण र उत्थानका लागि परामर्श, सशक्तिकरण अभियान, सचेतना, सञ्चार प्रवाह र प्रकाश गर्ने मूल उद्देश्य रहेको यस कानुनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)मा महिला माथि हुने कुनै पनि घरेलु हिंसा सम्बन्धी समस्याका कानूनी सहयोग तथा परामर्शका लागिः

कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)
महिला हक हेल्प लाईन

मानभवन, ललितपुर, पो.ब.नं. ३२१६, काठमाण्डौ, नेपाल ।
फोनः ५५४३१११, ५५४२९९९, फ्याक्सः ९७७-१-५५५२८१४
ईमेल : lacc@wlink.com.np/वेभसाईत : www.lacc.org.np

ल्याक महिला हक हेल्प लाईन

- झापा, चन्द्रगडी बस स्टप, कृषि विकास बैंक अगाडि
  फोनः ०२३-४५६४२३
- जनकपुर, उतिनपुर, नेपाल परिवार नियोजन संघ नजिकै
  फोनः ०४१-५२४२४९
- कास्की, पोखरा, टुरिष्ट बसपार्क, अगाडी
  फोनः ०६१-४६४३९८
- बाँके, नेपालगञ्ज, चारबाहिनी रोड, वडा नं. १२
  फोनः ९८४८०२३५९९, ९८४८०५५८४२
- बर्दिया, फोन : ९८४४८४१९९९, ९८४८०२२१५३
- सुर्खेत, विरेन्द्र नगरपालिका वडा नं. ६, बुद्धपथ, पुरानो गुल्म । फोनः ०८३-५२०५१०
- महेन्द्रनगर, कंचनपुर, भिमदत्त नगरपालिका जिल्ला हुलाक कार्यालय संगै । फोनः ०९९-५२५८०३

यो हेल्पलाइनले जागीर तथा आर्थिक सहयोग गर्दैन ।

सम्बन्ध विच्छेद

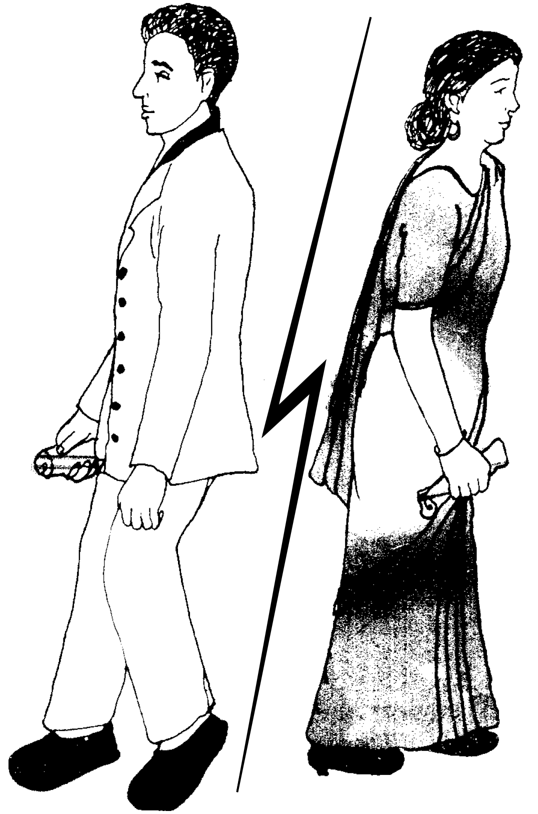

जबर्जस्ती करणी गर्नेलाई कस्तो सजायँको व्यवस्था गरिएको छ ?

- १० वर्षभन्दा कम उमेरका बालिकालाई जबर्जस्ती करणी गरेमा त्यस व्यक्तिलाइ १० वर्षदेखि १५ वर्षसम्म कैद सजायँ हुन्छ ।
- १० वर्ष वा सोभन्दा माथि तर १४ बर्षभन्दा कम उमेरकी बालिकालाई जबर्जस्ती करणी गरेमा त्यस व्यक्तिलाई ८ वर्षदेखि १२ वर्षसम्म कैद सजायँ हुन्छ ।
- १४ वर्षभन्दा माथि र १६ बर्षभन्दा कम उमेरकी बालिकालाई जबर्जस्ती करणी गरेमा त्यस व्यक्तिलाई ६ बर्षदेखि १० बर्षसम्म कैद सजायँ हुन्छ ।
- १६ बर्षभन्दा बढी र २० बर्षभन्दा कम उमेरकी महिलालाई जबर्जस्ती करणी गरेमा त्यस व्यक्तिलाई ५ बर्षदेखि ८ बर्षसम्म कैद सजायँ हुन्छ ।
- २० बर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरकी महिलालाई जबर्जस्ती करणी गरेमा त्यस व्यक्तिलाई ५ बर्षदेखि ७ बर्षसम्म कैद सजायँ हुन्छ ।
- सामूहिक जबर्जस्ती करणी गरेमा, गर्भवती महिला, असक्त वा अपाङ्ग महिलालाई जबर्जस्ती करणी गरेमा माथि उल्लेखित उमेर अनुसारको सजायँमा थप ५ वर्ष कैद सजायँ हुन्छ ।
- कसैले कुनै नाबालकसँग अप्राकृतिक यौन मैथुन गरेमा जबर्जस्ती करणी गरे सरह मानेर जबर्जस्ती करणीमा उमेर अनुसार हुने सजायँमा थप १ वर्ष सजायँ हुन्छ । यसका साथै यस्तो अपराधबाट पीडित नाबालकको उमेर र परेको मर्कालाई विचार गरी अदालतले अपराधीबाट क्षतिपूर्ति भराई दिन्छ ।
- आफूलाई मानवरोग प्रतिरोधक क्षमता नष्ट गर्ने जिवाणु (एच.आई.भी. पोजेटिभ) को रोग भएको थाहा पाउँदा पाउँदै कसैले जर्वजस्ती करणी गरेको रहेछ भने त्यस्तो कसुरदारलाई सजायँमा थप १ बर्ष कैद सजायँ हुन्छ ।
- श्रीमान्ले श्रीमतीलाई जबर्जस्ती करणी गरेमा ३ महिनादेखि ६ महिनासम्म कैद सजायँ हुन्छ ।
- जबर्जस्ती करणी गरेको प्रमाणित भएमा करणी गर्ने पुरुषलाई कैद, सजायँ, तथा क्षतिपूर्ति रकम पीडित महिलाले प्राप्त गर्दछन् । कसैले कुनै महिलालाई जबरजस्ती करणी गरेको ठहरेमा अदालतले त्यस्ती महिलालाई भएको शारिरीक वा मानसिक क्षति विचार गरी मनासिब ठहराए बमोजिमको क्षतिपूर्ति कसूरदारबाट भराइ दिनु पर्नेछ। त्यस्तो क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्दा कसूरको गाम्भीर्यता, कसूरबाट पीडित व्यक्तिको मृत्यु भइसकेको रहेछ भने निजमा आश्रित नाबालक छोराछोरी भए निजहरुलाई पर्न गएको पीडा समेत विचार गरी निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
- यस्तो मुद्दाको फैसला गर्दा जबर्जस्ती करणी ठहर गरेकोमा सोहि फैसलामा यस महल बमोजिम कसुरदारबाट भराई दिनुपर्ने क्षतिपूर्ति समेत उल्लेख गरी सम्बन्धित महिलालाई भराई दिनु पर्नेछ । क्षतिपूर्ति भराउने प्रयोजनका लागि यस अन्तर्गतको मुद्दा दायर भए लगत्तै अदालतले आरोपित व्यक्तिको अंश लगायतका अन्य सम्पत्ति रोक्का राख्नु पर्नेछ ।

यस प्रकारको अपराध गर्नेलाई १ वर्ष देखि ३ वर्ष कैद वा अन्य कानून अनुसार पनि सजायँ हुने रहेछ भने सो सजायँ समेत थप हुनेछ ।

- कैद वा थुनामा रहेकी कुनै महिलालाई सरकारी कर्मचारीले करणी गरेमा वा करणी गर्न अरु कसैलाई संयोग पारी, मिलाई दिई करणी गराएमा ।
- चिकित्सा सेवा उपलब्ध गराउने चिकित्सक वा स्वास्थ्यकर्मीले त्यस्तो सेवा प्राप्त गर्न आएकी कुनै महिलालाई सो सेवा उपलब्ध गराउँदा वा गराउने स्थानमा करणी गरेमा,
- आफूले संरक्षण दिएकी वा आफ्नो हेरविचारमा रहेकी कुनै महिलालाई त्यसरी संरक्षण दिने वा हेरविचार गर्ने व्यक्तिले करणी गरेमा,
- होस ठेगानमा नरहेकी वा शारिरीक वा मानसिक रोग लागी उपचार वा पुर्नस्थापना गर्न राखिएकी कुनै महिलालाई त्यस्तो उपचार वा पुर्नस्थापना गर्ने संस्थाका पदाधिकारी वा कर्मचारीले करणी गरेमा,

मतियारलाई पनि सजायँको व्यवस्था :–

- जबर्जस्ती करणी गर्ने कुरा थाहा पाई हूल गरी जाने, समाउने र सो काममा मद्दत दिनेलाई जनही तीन वर्ष कैद सजायँ र पीडित १६ वर्षमुनीको रहेछ भने दोब्बर सजायँ हुन्छ ।

आफ्नो हाडनाताभित्र करणी गरेमा के हुन्छ?

आफ्नो हाडनाताभित्र करणी गरेमा नाता अनुसार २० वर्षसम्म कैद र रु १०,०००/- सम्म जरिवाना हुन्छ ।

जबर्जस्ती करणी गर्ने व्यक्तिलाई पीडित महिलाले मारेमा के हुन्छ?

यदि कुनै पनि महिलाले आफुलाई जबर्जस्ती करणी गरेकै कारणले करणी गरेको १ घण्टाभित्रमा करणी गर्ने व्यक्तिलाई मारेमा निज महिलालाई सजायँ हुँदैन । तर १ घण्टापछि मारेमा निज पीडित महिलालाई १० वर्षसम्म कैद र रु ५०००/- सम्म जरिवाना हुन्छ ।

अदालती कार्यवाही सम्बन्धमा कानूनले विशेष व्यवस्था गरेकोछ :–

(क) यौन सम्बन्धी अपराधमा बन्द इजलासको व्यवस्था :–

यौनसँग सम्बन्धित अपराधको मुद्दाको सुनुवाईमा मुद्दासँग सम्बन्धित कानून व्यवसायी, अभियुक्त, पीडित र निजको संरक्षक, अड्डाले अनुमति दिएको प्रहरी र अदालतका सम्बन्धित कर्मचारीमात्र मुद्दाको कारवाही भइरहेको इजलासमा उपस्थित हुन सक्दछन् ।

(ख) पीडितको बयानमा विशेष व्यवस्था :–

जबर्जस्ती करणी मुद्दामा पीडितको बयान गराउँदा महिला कर्मचारी नभएमा समाजसेवी महिलाको रोहवरमा अन्य कर्मचारीले बयान गराउनु पर्दछ ।

जबर्जस्ती करणीमा कहाँ उजुरी गर्नुपर्दछ ?

यदि कसैलाई जबर्जस्ती करणी (बलात्कार) गरेमा जबर्जस्ती करणी हुनासाथ वा भएको थाहा पाउनासाथ तुरुन्तै नजिकैको प्रहरी चौकीमा लिखित वा मौखिक उजुरी गर्नुपर्दछ ।

जबर्जस्ती करणीमा कहिले उजुरी गर्नुपर्दछ ?

सकेसम्म तुरुन्तै उजुरी गर्नुपर्दछ, नभएमा जबर्जस्ती करणी भएको ३५ दिनभित्रमा उजुरी दिइसक्नु पर्दछ, नत्रभने उजुरी लाग्दैन ।

जबर्जस्ती करणीमा कसले उजुरी गर्न सक्दछ ?

जबर्जस्ती करणीमा पीडित आफैंले वा पीडितको परिवार, आफन्त वा जोसुकैले उजुरी दिन सक्दछ ।

जबर्जस्ती करणी भएमा तुरुन्तै के गर्नु पर्दछ ?

- बलात्कार हुँदा लगाएको लुगा, कट्टु र यौन अंग नधुने, धोएमा प्रमाणहरु नष्ट हुन्छन् । उक्त कपडाहरु खोलेर सुरक्षित राख्ने ।
- तुरुन्तै नजिकको प्रहरी चौकी, महिला सेलमा गएर लिखित वा मौखिक जाहेरी दरखास्त दिने ।
- प्रहरीलाई लिएर तुरुन्तै डाक्टरी परीक्षणका निम्ति अस्पताल जाने, जबर्जस्ती करणी हुँदा लगाएका कपडा समेत जाँच गराउने, बलात्कारमा डाक्टरी रिपोर्ट महत्वपूर्ण हुन्छ ।
- तुरुन्तै महिला हक हेल्पलाईनमा सम्पर्क गर्नोस् । हामी तपाईका कानूनी समस्या समाधान गरिदिन सहयोग गर्छौं ।

जबर्जस्ती करणीका निम्ति सावधानीका के-कस्ता उपायहरु अपनाउनु पर्दछ?

- अति घनिष्ठ पुरुषसँगको मैत्री सम्बन्धबाट होशियार रहनुहोस् ।
- आफ्नो व्यक्तिगत विवरण जस्तैः नाम, ठेगाना, अपरिचित व्यक्तिहरु विशेष गरी ब्लफ कल गर्नेहरुलाई नदिनुहोस् ।
- अन्धकारमय क्षेत्रमा हिंड्दा होशियार भई हिंड्नोस्, सकेसम्म एक्लै नहिंड्नोस् ।
- जोसुकैले दिएको खानेकुरा नखानोस् वा पेय पदार्थ नपिउनोस् र उपहार नलिनोस् ।
- पुरुष साथीले घुम्न जाऔं भन्दैमा जतातते एक्लै घुम्न नजानोस् ।

यो पनि थाहा पाइराख्नोस्:

- धेरैजसो बालबालिका र किशोर किशोरीहरुमाथि यौन शोषण गर्ने व्यक्ति प्रायः आफ्नै नजिक सम्बन्धका व्यक्तिहरु हुने गर्छन् ।
- आफूमाथि कसैले यौन शोषण गरिरहेको छ भने त्यो कुरा लुकाउनु हुँदैन । आफ्नो विश्वासका साथी अथवा अभिभावकलाई भनिहाल्नु पर्दछ ।
- कसैले बलात्कार गर्न लागेमा कराएर, हल्ला गरेर अरुको ध्यान आकर्षण गरिहाल्नु पर्दछ ।
- बलात्कारबाट पीडित महिलालाई सकारात्मक सहयोग गरौं र बलात्कारीलाई सजायँ दिलाउने हिम्मत गरौं ।

यौनजन्य दुर्व्यवहार

कुनै महिलालाई उनको मंजुरीबिना निजको संवेदनशील अङ्ग छुन, जिस्काउन, वा अश्लिल शब्द, संकेत प्रयोग, करणीको आशयले समातेमा यौनजन्य दुर्व्यवहार गरेको मानिन्छ । यस्तो कार्य कुनै महिलालाई गर्नु हुँदैन । यदि कसैले त्यस्तो कार्य गरेमा सजायको भागीदार हुन्छ ।

कसैले कुनै महिलाको मञ्जूरी बिना:

- महिलाको सम्वेदनशील अङ्ग छोएमा वा छुने प्रयास गरेमा,
- महिलाको भित्री पोशाक खोलेमा वा खोल्ने प्रयास गरेमा,
- महिलालाई कुनै एकान्त ठाउँमा लगेमा,
- आफ्नो यौनसम्बन्धी अङ्ग महिलालाई छुन, समाउन लगाएमा वा अश्लिल शब्द, संकेत प्रयोग गरेमा वा चित्र, तस्वीर देखाएमा,
- यौनका आशयले जिस्काई वा हैरानी गरी अन्य कुनै किसिमले अस्वभाविक व्यवहार गरी करणीका आशयले समातेमा यौन दुर्व्यवहार गरेको मानिनेछ ।

उजुरी लाग्ने निकाय

यौन दुर्व्यवहारको उजुरी जिल्ला अदालतमा दिनु पर्दछ ।

हदम्याद

घटना भएका मितिले ३५ दिनभित्र नालिस दिनुपर्दछ ।

सजाय

त्यस्तो कसूर गर्ने व्यक्तिलाई एक वर्षसम्म कैद र १०,००० रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ ।

क्षतिपूर्ति

यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्ने व्यक्तिले पीडित व्यक्तिलाई उचित क्षतिपूर्ति समेत भराई दिनुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

Supported by a grant from

KIOS
THE FINNISH NGO FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS

LACC

महिला तथा बालबालिकाको संरक्षण र उत्थानका लागि परामर्श, सशक्तिकरण अभियान, सचेतना, सञ्चार प्रवाह र प्रकाश गर्ने मूल उद्देश्य रहेको यस कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)मा महिला माथि हुने कुनै पनि घरेलु हिंसा सम्बन्धी समस्याका कानूनी सहयोग तथा परामर्शका लागि:

सम्पर्क ठेगाना

कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)

मानभवन, ललितपुर, पो.ब.नं. ३२१६, काठमाण्डौ, नेपाल ।

फोन: ५५४३१११, ५५४२९९९, फ्याक्स: ९७७-१-५५५२८१४

ईमेल : lacc@wlink.com.np/वेभसाईत : www.laccnepal.org

ल्याक महिला हक हेल्प लाईन

- ☛ झापा, चन्द्रगडी बस स्टप, कृषि विकास बैंक अगाडि, फोन: ०२३-४५६४२३
- ☛ जनकपुर, उतिनपुर, नेपाल परिवार नियोजन संघ नजिकै फोन: ०४१-५२४२४९
- ☛ कास्की, पोखरा, टुरिष्ट बसपार्क, अगाडी, फोन: ०६१-४६४३९८
- ☛ बाँके, नेपालगञ्ज, चारबाहिनी रोड, फोन: ९८४८०२३५९९, ९८४८०५५८४२
- ☛ बर्दिया, फोन : ९८४४८४१९९९, ९८४८०२२१५३
- ☛ सुर्खेत, विरेन्द्र नगरपालिका वडा नं. ६, बुद्धपथ, फोन: ०८३-५२०५१०
- ☛ महेन्द्रनगर, कंचनपुर, भिमदत्त नगरपालिका, फोन: ०९९-५२५८०३

यो हेल्पलाइनले जागीर तथा आर्थिक सहयोग गर्दैन ।

जबर्जस्ती करणी (बलात्कार)

जबर्जस्ती करणी भनेको के हो?

कुनै पनि व्यक्तिले आफ्नो यौन ईच्छा पूरा गर्न नाबालिकाको हकमा मंजुरी लिई वा मंजुरी नलिई र उमेर पुगेका महिलाको मंजुरी नलिई, डर, धाक, धम्की जबर्जस्तीसँग अनुचित यौन कार्य गरेमा त्यसलाई जबर्जस्ती करणी भनिन्छ । साधारण बोलचालको भाषामा यसलाई बलात्कार भनिन्छ ।

निम्न अवस्थाहरुमा महिलामाथि यौन सम्बन्ध राखेमा त्यसलाई जबर्जस्ती करणी भएको मानिन्छ : –

क) नाबालिक बालिकालाई निजको मंजुरी लिएर यौन कार्य गरेको भएता पनि त्यसलाई जबर्जस्ती करणी गरेको ठहर्छ ।

ख) सधवा वा विधवा महिलालाई निजको मंजुरी नलिई जबर्जस्ती यौन कार्य गरेमा त्यसलाई जबर्जस्ती करणी गरेको ठहर्छ ।

ग) होस ठेगानमा नरहेको अवस्थामा लिएको मञ्जुरीलाई मञ्जुरी मानिने छैन ।

घ) योनीमा लिंग केहीमात्र प्रवेश भएको रहेछ भने पनि यसलाई जबर्जस्ती करणी गरेको मानिने छ ।

ङ) डर, धाक धम्की वा जोरजुलुम गरी अनुचित प्रभावमा पारी मंजुरी लिएर करणी गरेको रहेछ भने पनि जबर्जस्ती करणी गरेको ठहर्छ ।

- १० वर्षभन्दा माथि तर १४ वर्ष नपुगेको केटाकेटीको विवाह गरे गराएको रहेछ भने ३ महिना देखि १ वर्षसम्म कैद र पाँच हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना हुने व्यवस्था गरेको छ ।
- १४ वर्ष माथि १८ वर्ष मुनिकी बालिकालाई विवाह गराएमा ६ महिनासम्म कैद वा दश हजार रुपैया सम्म जरिवाना वा दुवै हुनसक्छ ।
- २० बर्ष उमेर नपुगेको केटा र केटाबिच विवाह गराएको रहेछ भने छ महिनासम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुन्छ ।
- ऐनले विवाह गर्न पाउने हदभित्रको हो भनि ढाटी विवाह गरे गरीदिएको नजानि विवाह गर्ने गराउनेलाई चाही सजाय हुँदैन ।
- विवाह गर्न गराउन नहुनेमा जानी-जानी विवाहको काम गर्ने पुरोहित, लमि र अरु मद्दतीहरुमध्ये उमेर पुगेकालाई एक महिनासम्म कैद वा एक हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना ।
- विवाह भइनसकेको तर रीत दस्तुर बुझाई विवाहको कुरा छिनी सकेको रहेछ भने कुरा छिन्ने मुख्यलाई रु पाँच सयसम्म जरिवाना गरी छिनी सकेको विवाह बदर गरिदिनु पर्दछ ।

बहुविवाह

बहुविवाह भनेको के हो ?

विवाहित मानिसले श्रीमती हुँदा-हुँदै अर्की ल्याएमा वा राखेमा यसलाई बहुविवाह भनिन्छ । बहुविवाह महिलाहरुप्रति गरिने हिंसा हो । यसरी श्रीमान्ले बहुविवाह गरेपछि महिलामाथि विभिन्न प्रकारका शारिरीक तथा मानसिक यातना हुनुका साथै बालबालिकाहरु समेत पीडित हुने गर्दछन् ।

पुरुषले कुन अवस्थामा कानुनी रुपले बहुविवाह गर्न सक्दछ:

क) श्रीमती निको नहुने गरी यौन सम्बन्धी कुनै सरुवा रोगबाट पीडित भएमा,
ख) श्रीमती निको नहुने गरी बौलाहा भएमा,
ग) श्रीमती दुवै आँखा नदेख्ने गरी अन्धी भएमा,
घ) श्रीमती हिंड्डुल गर्न नसक्ने गरी कुँजी भएमा,
ङ) श्रीमतीले श्रीमान्बाट अंशभाग लिई भिन्न बसेमा,
च) श्रीमतीले श्रीमान्सँग सम्बन्ध विच्छेद गरेमा,
छ) श्रीमतीको कारणबाट सन्तान नभएको भन्ने नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त मेडीकल बोर्डबाट प्रमाणित भएमा,

तर श्रीमान्ले अर्की श्रीमती विवाह गर्दा श्रीमती निको नहुने गरी बौलाएको र अंश लिई भिन्न बसेकोमा बाहेक अन्य अवस्थामा श्रीमतीको सहमती लिनु पर्नेछ ।

बहुविवाह गरेमा के-कति सजायँ हुन्छ?

बहुविवाह गरेमा श्रीमान् र त्यसरी ल्याएकी कान्छी श्रीमती विरुद्धमा प्रहरीमा उजुरी दिनुपर्दछ । यसरी उजुरी दिएमा श्रीमान् र कान्छी (सौता) दुवैलाई सजायँ हुन्छ । यस्तोमा दुवैलाई १ वर्षदेखि ३ वर्षसम्म कैद र रु ५,०००/- देखि रु २५,०००/- सम्म जरिवाना हुन्छ ।

बहुविवाहको अपराधमा कसले उजुरी गर्ने ?

यस्तो अपराधमा पीडित श्रीमती आफैंले, छरछिमेक आफन्त जो-सुकैले पनि उजुरी दिन सक्दछन् । यस्तो उजुरीलाई जाहेरी दरखास्त भनिन्छ ।

बहुविवाहको अपराधमा कहाँ उजुरी दिनु पर्दछ ?

बहुविवाहको उजुरी आफू बसोबास गरेको ठाउँको नजिकको प्रहरी चौकीमा दिनुपर्दछ ।

बहुविवाहको अपराधमा कहिलेसम्ममा उजुरी गर्न सकिन्छ?

बहुविवाह भएको थाहा पाएको मितिले ३ महिनाभित्रमा उजुर गर्न जानुपर्दछ ।

के दोस्रो विवाह बदर गर्न सकिन्छ?

दोस्रो विवाहमा कारवाही भएता पनि बदर गर्न सकिंदैन ।

के दोस्री श्रीमतीले अंश पाउन सक्छिन् ?

दोस्रो श्रीमतीले (कारवाही भएको अवस्था तथा कारवाही नभएको अवस्थामा) पनि पहिलो श्रीमतीले जस्तै श्रीमान्को सम्पत्तिबाट बराबर अंश पाउन सक्दछिन् ।

बहुविवाहपछि के परिणाम हुनसक्दछ?

१) श्रीमान्लाई सजायँ गराउन सक्छिन्
२) श्रीमान्सँग सम्बन्ध विच्छेद गर्न सक्छिन्
३) श्रीमान्बाट अंश लिई भिन्न बस्न सक्छिन् ।

यो पनि थाहा पाइराख्नुस् !

- पत्नीले छोरी छोरी मात्रै जन्माएको अवस्थामा पुरुषले छोरो पाउन बहुविवाह गर्ने गरेका उदाहरण पनि छन् । तर छोरो र छोरी जन्माउने कुरा महिलामा नभएर पुरुषमा निर्भर गर्ने कुरा हो । यसमा महिलाको कुनै भूमिका हुँदैन ।
- सन्तान नभएको निहुँमा पनि पुरुषहरुले पत्नी माथि सौता हाल्ने गरेको पाइन्छ । तर सन्तान नहुनाको कारण पुरुष वा महिला कसैमा पनि रहेको त्रुटि हुन सक्दछ । यसको राम्रो जाँच गराएर उपचार गर्न सकिन्छ ।

➢ पत्नीमा रहेका प्रजनन् स्वास्थ्य समस्याका कारण यौन असन्तुष्टिवश पुरुषले बहुविवाह गरेका पनि पाइन्छन् । राम्ररी जँचाएर र सल्लाह अनुसारको उपचार गराएमा यौन सम्बन्धी यस्ता समस्याहरु सुल्झिन सक्छन् ।

ढाँटी विवाह तथा जबरजस्ती विवाह

विवाह गर्दा केटा र केटी बिच जे जस्तो अवस्था छ त्यसको बारेमा एक पक्षले अर्को पक्षलाई जानकारी दिएर मात्र विवाह गर्नु पर्दछ । त्यसरी जानकारी नदिई लुकाई-छिपाई विवाह गरिदिन्छ भने त्यसलाई ढाँटी विवाह भनिन्छ । साथै विवाह गर्दा केटा र केटीबीच सहमति भई मन्जुरीले विवाह गरिनु पर्दछ । यदि सहमति नभई भएको विवाहलाई जबरजस्ती विवाह भनिन्छ । यस्तो विवाहलाई कुनै पक्षले मन्जुर नगरेमा विवाह बदर हुन्छ ।

विवाह बदर हुनसक्ने अवस्था

❖ वक्क लाटो, वक्क, लाटी, महारोगी, लुलो-लुली, कुँजो-कुँजी, दुवै आँखाका अन्धो-अन्धी, योनीहीन भएकी, लिङ्ग नभएको नपुंसक, हात गोडा भाँची बेकम्मा भएको-भएकी, बौलाएकी वा छारे रोग भएको-भएकी स्वास्नी मानिस वा लोग्नेमानिसलाई सद्दे छ भनी ढाँटी विवाह भएकोमा महिला वा पुरुषले मन्जुर नगरे विवाह बदर हुन्छ ।

❖ सधवा, विधवा वा सम्बन्ध विच्छेद भइसकेकी महिला मानिसलाई कन्या हो भनी वा विवाहित, बिदुर वा सम्बन्ध विच्छेद भइसकेको पुरुषलाई विवाह भएको थिएन भनी ढाँटी विवाह भएकोमा त्यसरी झुक्यानमा पारी विवाह गर्नेले मञ्जुर नगरे विवाह बदर हुन्छ ।

उजुरी गर्ने निकाय

ढाँटी वा जबरजस्ती विवाह बदरको लागि जिल्ला अदालतमा फिराद दिनुपर्दछ ।

हदम्याद

जबरजस्ती विवाह गरेको मितिले ३ महिनाभित्र र ढाँटी विवाहमा थाहा पाएको मितिले ३ महिनाभित्र उजुर गर्नुपर्छ ।

सजाय

❖ ढाँटी विवाह गर्ने, गरी दिनेलाई पाँचसय रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ ।

❖ बिना मन्जूरी जबरजस्ती विवाह गरिदिए बदर हुन्छ । त्यस्तो विवाह गर्ने गरिदिनेलाई दुई वर्षसम्म कैद हुनेछ ।

Supported by a grant from

KIOS
THE FINNISH NGO FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS

महिला तथा बालबालिकाको संरक्षण र उत्थानका लागि परामर्श, सशक्तिकरण अभियान, सचेतना, सञ्चार प्रवाह र प्रकाश गर्ने मूल उद्देश्य रहेको यस कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)मा महिला माथि हुने कुनै पनि घरेलु हिंसा सम्बन्धी समस्याका कानूनी सहयोग तथा परामर्शका लागि:

सम्पर्क ठेगाना

LACC
कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)
मानभवन, ललितपुर, पो.ब.नं. ३२१६, काठमाण्डौ, नेपाल ।
फोन: ५५४३१११, ५५४२९९९, फ्याक्स: ९७७-१-५५५२८१४
ईमेल : lacc@wlink.com.np/वेभसाईत : www.laccnepal.org

ल्याक महिला हक हेल्प लाईन

- झापा, चन्द्रगाडी बस स्टप, कृषि विकास बैंक अगाडि, फोन: ०२३-४५६४२३
- जनकपुर, उतिनपुर, नेपाल परिवार नियोजन संघ नजिकै फोन: ०४१-५२४२४९
- कास्की, पोखरा, टुरिष्ट बसपार्क, अगाडी, फोन: ०६१-४६४३९८
- बाँके, नेपालगञ्ज, चारबाहिनी रोड, फोन: ९८४८०२३५९९, ९८४८०५५८४२
- बर्दिया, फोन : ९८४४८४१९९९, ९८४८०२२१५३
- सुर्खेत, विरेन्द्र नगरपालिका वडा नं. ६, बुद्धपथ, फोन: ०८३-५२०५१०
- महेन्द्रनगर, कंचनपुर, भिमदत्त नगरपालिका, फोन: ०९९-५२५८०३

यो हेल्पलाइनले जागीर तथा आर्थिक सहयोग गर्दैन ।

बालविवाह

विवाह गर्दा कानूनले तोकेको उमेर अर्थात १८ वर्षभन्दा कम उमेरका केटा र केटीलाई विवाह गरिदिएमा त्यसलाई बालविवाह मानिन्छ । यसलाई कानूनले अपराध मानेकोछ । कानूनले केटा र केटीको संरक्षकको मन्जुरी भए अठार बर्ष मन्जुरी नभए बिस बर्ष पूरा हुनुपर्छ । कानूनले तोकेको उमेर नपुगेसम्म विवाह गर्न गराउन हुँदैन । विवाह गरे गराएमा सो गर्ने गराउने मुख्यलाई सजायको व्यवस्था गरेको छ । अठार बर्ष नपुगी केटा र केटीले विवाह गरेको रहेछ र सन्तान जन्मेको रहेनछ भने अठार बर्ष पुगेपछि मन्जुरी नगरे उक्त विवाह बदर गर्न पाउछ ।

उजुरी गर्ने निकाय

बालविवाहको उजुरी प्रहरी कार्यालयमा दिनु पर्छ ।

हदम्याद

बालविवाहमा थाहा पाएको मितिले तीन महिनाभित्र उजुरी गर्नुपर्दछ ।

सजाय

❖ १० वर्ष नपुगेको बालबालिकालाई विवाह गरे गराएकोमा उमेर पुगेका सबै व्यक्तिलाई ६ महिना देखि ३ वर्ष सम्म कैद र एक हजार देखि दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ ।

उजुरी कहाँ गर्न सकिन्छ ?

आफ्नो नजिकको प्रहरी चौकी वा प्रहरी महिला सेल वा जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा गई आफूमाथि भएको कुटपीटको बारेमा उजुरी गर्नु पर्छ। यसका साथ-साथै तुरुन्तै डाक्टर वा अस्पतालमा गई जँचाएर घाउ जाँचको प्रमाणपत्र लिनु पर्दछ। जुन प्रमाण पछि मुद्दामा आवश्यक पर्दछ।

श्रीमान्ले कुटपीट गरी बारम्बार दुःख दिने गरेमा निम्न कानुनी उपचारहरु गर्न सकिन्छः

- श्रीमान्सँग सम्बन्ध विच्छेद गर्न सकिन्छ,
- श्रीमान्का विरुद्ध अंश मुद्दा दिन सकिन्छ,
- कुटपीटमा मुद्दा चलाई सजायँ जरिवाना गरी पाऊँ भनी घाउ जाँचको उपचार खर्च समेत प्राप्त गर्न सकिन्छ,
- सार्वजनिक ठाउँमा कुटपीट भएको रहेछ भने सार्वजनिक अपराध ऐन अन्तर्गत मुद्दा चलाई थुनामा राख्न वा जरिवाना गराउन सकिन्छ।

कुटपीटमा कहिलेसम्ममा उजुरी गर्न सकिन्छ?

(१) साधारण कुटपीट भएमा कुटपीट भएको ३५ दिनभित्र तुरुन्तै नजिकैको प्रहरी चौकी, प्रहरी महिला सेल, जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिनु पर्दछ।

(२) अंगभंग हुने गरी कुटपीट भएमा ३ महिनाभित्र जिल्ला अदालतमा उजुरी दिनु पर्दछ।

(३) सार्वजनिक ठाउँमा अपराध गरेकोमा उजुरी दिंदा अपराध भए गरेको मितिले ७ दिनभित्र नजिकको प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिनुपर्दछ।

कुटपीटबाट बच्न के-कस्ता उपायहरु अपनाउन सकिन्छ ?

- आफू र आफ्ना बालबच्चाहरुलाई सधैं घरेलु हिंसा वा झैं-झगडाबाट सुरक्षित राख्न सजग हुनोस्।
- आफूमाथि बारम्बार हुने कुटपीटका बारेमा आफन्त, छिमेकी वा नातेदारलाई घरायसी झगडा वा आपसी मामला भनी नलुकाउनोस्।
- आफूमाथि कुटपीट हुन थालेपछि आफन्त, छिमेकी वा नातेदारले सुन्ने गरेर गुहार माग्नोस् वा आफूलाई कुटपीटबाट बचाउन भाग्ने कोशिश गर्नोस्।
- आफ्ना अति आवश्यक चिजवस्तुहरु जस्तैः नागरिकता, विवाहदर्ता कागज, जन्मदर्तापत्र, रुपैयाँ, पैसा, गरगहनाहरु छुट्टै राख्नोस्, जसलाई आफूमाथि कुटपीट भई हतारमा निस्कँदा आफूले साथमा लिई जान सकियोस्।
- आफूलाई सहयोग गर्ने महत्वपूर्ण संघ संस्थाहरु तथा प्रहरी कार्यालयका फोन नम्बरहरु सधैं याद राख्नोस्। जस्तै : –

  महिला हक हेल्प लाईन :

  फोन नं. ५५४३१११ वा ५५४२९९९

  प्रहरी महिला सेल नक्सालः –

  प्रहरी महिला सेल कालिमाटी, काठमाडौं –

  प्रहरीको १००/११०

कुटपीटमा मिलापत्र गर्न सकिन्छ?

कुटपीटबाट पीडित हुने महिलाले आफूलाई मान्य हुने शर्तहरुमा श्रीमान्सँग मिलापत्र गर्न सक्छिन्। यसरी मिलापत्र गर्दा प्रहरीले आफ्नो रोहवरमा आइन्दा श्रीमतीमाथि कुनै पनि प्रकारले कुटपीट नगर्ने भनी कागज गरी, सहि छाप गराई मिलापत्र गराउन सक्दछ। यदि यस्तो कागज गरी मिलापत्र गरिसकेपछि पनि फेरी आफूमाथि कुटपीट भएमा तुरुन्तै प्रहरीमा उजुर गर्नु पर्दछ।

यो पनि थाहा पाइराख्नुस् :–

प्रजनन् सम्बन्धी कतिपय निहुँमा श्रीमान्ले श्रीमतीमाथि कुटपीट, हिंसा गर्ने गरेका पाइन्छन्। कुटपीट गर्नु आफैंमा अपराध हो र कुटपीट गरेर समस्या समाधान पनि हुँदैन, त्यसनिम्ति सही ठाउँमा गएर सम्बन्धित व्यक्तिहरुसंग परामर्श, उपचार लिनु पर्दछ।

गाली बेइज्जती

कसैले कुनै अपमान गर्ने नियतले निजले देख्ने सुन्ने गरी कुनै कुरा भनेमा वा कुनै किसिमको शब्द वा हाउभाव व्यक्त गरेमा वा कुनै वस्तु देखाएमा वा निजको गोपनियतामा दखल दिएमा गाली बेइज्जती गरेको मानिन्छ ।

उजुरी लाग्ने निकाय

गाली बेइज्जती भएमा जिल्ला अदालतमा फिराद दिनुपर्दछ ।

हदम्याद

यो ऐन अन्तर्गत मुद्दा चलाउनु पर्ने कारण भएमा त्यस्तो कारण परेको मितिले छ महिनाभित्र नालिस दिनुपर्दछ ।

गाली बेइज्जती वा अपमान गरेमा हुने सजाय

कसैले कुनै महिलालाई अपमान गर्ने नियतले निजले देख्ने-सुन्ने गरी कुनै कुरा भनेमा वा कुनै किसिमको शब्द वा हावभाव व्यक्त गरेमा वा कुनै वस्तु देखाएमा वा निजको गोपनियतामा दखल दिएमा एकसय रुपैयाँदेखि पाँच सय रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ र छ महिनासम्म कैदको सजाय पनि हुनेछ ।

Supported by a grant from

KIOS
THE FINNISH NGO FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS

LACC

महिला तथा बालबालिकाको संरक्षण र उत्थानका लागि परामर्श, सशक्तिकरण अभियान, सचेतना, सञ्चार प्रवाह र प्रकाश गर्ने मूल उद्देश्य रहेको यस कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)मा महिला माथि हुने कुनै पनि घरेलु हिंसा सम्बन्धी समस्याका कानूनी सहयोग तथा परामर्शका लागि:

कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)
महिला हक हेल्प लाईन
मानभवन, ललितपुर, पो.ब.नं. ३२१६, काठमाण्डौ, नेपाल ।
फोन: ५५४३१११, ५५४२९९९, फ्याक्स: ९७७-१-५५५२८१४
ईमेल : lacc@wlink.com.np/वेभसाईत : www.lacc.org.np

ल्याक महिला हक हेल्प लाईन

- झापा, चन्द्रगडी बस स्टप, कृषि विकास बैंक अगाडि
  फोन: ०२३-४५६४२३
- जनकपुर, उतिनपुर, नेपाल परिवार नियोजन संघ नजिकै
  फोन: ०४१-५२४२४९
- कास्की, पोखरा, टुरिष्ट बसपार्क, अगाडी
  फोन: ०६१-४६४३९८
- बाँके, नेपालगञ्ज, चारबाहिनी रोड, वडा नं. १२
  फोन: ९८४८०२३५९९, ९८४८०५५८४२
- बर्दिया, फोन : ९८४४८४१९९९, ९८४८०२२१५३
- सुर्खेत, विरेन्द्र नगरपालिका वडा नं. ६, बुद्धपथ, पुरानो गुल्म । फोन: ०८३-५२०५१०
- महेन्द्रनगर, कंचनपुर, भिमदत्त नगरपालिका जिल्ला हुलाक कार्यालय संगै । फोन: ०९९-५२५८०३

यो हेल्पलाइनले जागीर तथा आर्थिक सहयोग गर्दैन ।

कुटपिट

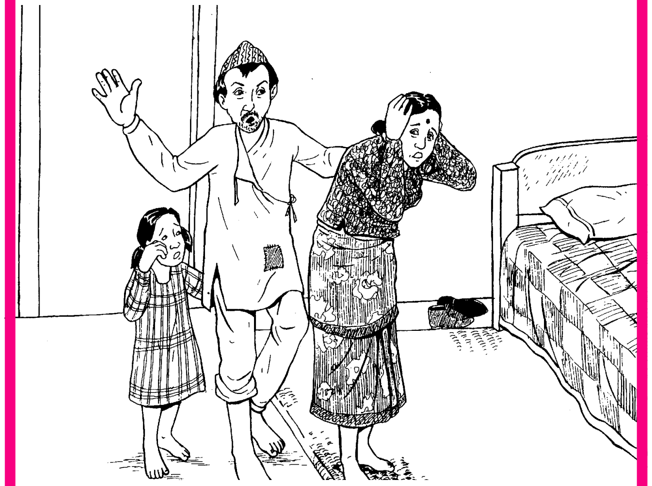

कुनै पनि मानिसमाथि कुटपीट गर्नु अपराध हो । कुनै कारणले श्रीमतीमाथि पनि कुटपीट गर्नु हुँदैन । यसरी श्रीमतीलाई कुटपीट गर्ने श्रीमान्को विरुद्धमा उजुरी गर्न सकिन्छ । आजभोलि कुटपीट हुने महिलाले श्रीमान्का विरुद्धमा उजुरी गर्न थालिसकेका छन् र प्रहरीले पनि यस्तोमा कारवाही गर्न थालेका छन् ।

कुटपीट दुई प्रकारका हुन्छन् :

(१) साधारण कुटपीटः–
सामान्य चोटपटक हुने कुटपिट ।

(२) अंगभंग हुने गम्भीर कुटपीटः–
यो ज्ञानेन्द्रियहरुको शक्तिहरण गरीदिने गम्भीर किसिमको अंगभंग हुने कुटपीट हो । जस्तो आँखा फुटाउनु, हात खुट्टा भाँचिदिनु इत्यादि ।

सम्पत्ति भनेको के हो ?

कुनै पनि व्यक्तिसँग भएका घर, जग्गा, (अचल सम्पत्ति) रुपैयाँ, पैसा, गहना, गाईवस्तु वा पशुपंक्षी (चल सम्पत्ति) आदिलाई सम्पत्ति भनिन्छ ।

सम्पत्ति कति प्रकारका हुन्छन् ?

क) चल सम्पत्ति

चल सम्पत्ति जुन तत्काल दिन लिन तथा लेनदेन गर्न सकिन्छ, जस्तो रुपैयाँ पैसा, गहना, पशुपंक्षी आदि ।

ख) अचल सम्पत्ति

अचल सम्पत्तिमा जग्गा, जमिन, घर आदि पर्दछ । जुन लिनु दिनु वा लेनदेन गर्नु परेमा कानुनी प्रावधान पूरा गर्नुपर्छ ।

महिलालाई कहिलेदेखि सम्पत्तिमा अधिकार प्राप्त हुन्छ ?

महिलालाई जन्मैदेखि सम्पत्तिमा अधिकार प्राप्त हुन्छ । यो अधिकार महिलालाई मुलुकी ऐनको एघारौं संशोधनले प्रदान गरेको हो ।

कानून अनुसार महिलाको सम्पत्तिमा कति प्रकारका हक हुन्छन् ?

(१) स्त्रीधन

(२) स्त्री अंशधन

(१) स्त्रीधन

स्त्रीधन भनेको के हो?

महिलाले आफ्नो स्वइच्छाले स्वतन्त्रपूर्वक आफूखुस गर्न पाउने धन सम्पतिलाई स्त्रीधन भनिन्छ । जुन सम्पति आफ्नो इच्छा अनुसार भोग चलन गर्न, बेचबिखन गर्न, दान बकस गर्न वा इच्छापत्र बनाउन वा कसैलाई वहालमा दिन सक्दछिन्, कसैको मन्जुरी लिइराख्नु पर्दैन । यस्तो स्त्रीको स्वामित्व रहेको धन नै स्त्रीधन हो ।

स्त्रीधन अन्तर्गत महिला आफैले कमाएको स्वआर्जनको सम्पति, दाइजो, पेवा, दानवकस, अपुतालीबाट प्राप्त सम्पत्तिहरु पर्दछन् ।

- **स्वआर्जन के हो ?**

  आफ्नो विद्या, बुद्धि, विवेक, ज्ञान, सीप र मेहनतले आर्जेका सम्पत्तिलाई स्वआर्जन भनिन्छ । जस्तै : ज्यालादारी वा परिश्रम गरेर कमाएको सम्पत्ति आदि ।

- **दाइजो के हो ?**

  विवाह अघि, विवाह पछि वा विवाहको समयमा आमाबाबु वा माइतीपट्टिका नातागोताले दिएको सम्पत्ति र त्यसबाट बढे-बढाएको सम्पत्तिलाई दाइजो भनिन्छ । यसरी दाइजो दिंदा-लिंदा दुवै पक्षले सम्पूर्ण सर-ससामानहरुको कागज गरी साक्षी समेत राखी लिनु-दिनु पर्दछ । जसबाट पछि कुनै पनि प्रकारले सम्पत्ति सम्बन्धी विवाद उठेमा दाइजोको सम्पत्ति कानुनी रुपबाट प्रमाणित गर्न सजिलो हुन्छ ।

- **पेवा के हो ?**

  विवाहको समयमा वा विवाहपछि महिलालाई श्रीमान् पट्टिका नातेदार वा ईष्टमित्रले दिएको चल-अचल सम्पत्ति र त्यसबाट बढे-बढाएको सम्पत्ति महिलाको पेवा सम्पत्ति हो ।

- **दान बकस के हो ?**

  कसैले दान बकस गरेर दिएको सम्पत्ति महिलाले आफूखुसी प्रयोग गर्न सक्छिन् र त्यस्तो सम्पत्ति अरुलाई बकस दिन वा कसैलाई इच्छाउन सक्छिन् । यसरी इच्छाउँदा महिलाले आफ्नो सम्पत्ति छोरीलाई समेत इच्छापत्र गरेर दिन सक्छिन् ।

यस्तो दाइजो पेवा सम्पत्ति महिला मरेपछि यसले खानु भनी लिखत गरिदिएको रहेछ भने सो लिखतै अनुसार हुन्छ, लिखत नभएमा सँगै बसेको छोराछोरी भए छोराछोरीले, यस्ता पनि नभए लोग्नेले, श्रीमान् पनि नभए विवाह भएकी छोरीले, ऊ पनि नभए छोराका छोराले वा अविवाहित छोरीले पाउँदछे ।

(२) स्त्री अंशधन :

स्त्री अंशधन भनेको के हो?

सगोलको सम्पत्ति अंशवण्डा हुँदा स्त्रीको भागमा अंश वापत पर्न आउने सम्पति स्त्री अंशधन हो ।

स्त्री अंशधन महिलालाई निम्न अवस्थामा प्राप्त हुन्छ ।

१. अविवाहित छोरीको अवस्था,

२. विवाहीता श्रीमतीको अवस्था,

३. विधवा महिलाको अवस्था र

४. सम्बन्ध विच्छेद गर्दाको अवस्था ।

१. अविवाहित छोरीको अवस्था :

पैतृक सम्पत्तिमा छोरीको जन्मसिद्ध अधिकार हुन्छ, जुन जन्मनासाथ प्राप्त हुन्छ । छोरीले अंश वापत पाएको चल, अचल सबै सम्पत्ति भोगचलन, बेचविखन आफू खुश गर्न सक्दछिन्, कोही कसैको मन्जुरी लिई राख्नु पर्दैन ।

२. विवाहिता श्रीमती (सधवा) अवस्था :

विवाह पश्चात् महिलालाई श्रीमान्को सम्पत्तिमाथि पूर्ण अधिकार हुन्छ । श्रीमान्ले इज्जत आमद अनुसार खान लाउन, स्वास्थ्य, शिक्षाको व्यवस्था नगरे जुनसुकै बेला श्रीमती अंश लिई भिन्न बस्न सक्छिन् । त्यसरी अंश वापत प्राप्त गरेको चल अचल सम्पत्ति भोग-चलन, बेचविखन गर्न कोही कसैको मन्जुरी लिई राख्न पर्दैन, आफूखुस गर्न सक्दछिन् ।

३. विधवा महिलाको अवस्था :

विधवा महिलाले चाहेमा जहिलेसुकै पनि आफ्नो अंश लिई भिन्न बस्न सक्छिन् । त्यस्तो अंश वापत प्राप्त गरेको सम्पत्ति महिलाले जुनसुकै प्रकृयाले भोग चलन गर्न, बेचविखन गर्न, दान, दातव्य गरी दिन कोही कसैको मन्जुरी लिईराख्नु पर्दैन, आफ्नो खुस गर्न सक्छिन् । (उमेर पुगेका छोरा-छोरीहरुको मन्जुरी लिई राख्नु पर्दैन) ।

४. सम्बन्ध विच्छेदी महिलाको अवस्था :

महिला पुरुषको सम्बन्ध विच्छेद हुने भएमा श्रीमतीले अंश लिएर मात्रै सम्बन्ध विच्छेद हुने व्यवस्था मुलुकी ऐन एघारौं संशोधनले गरेको छ । यसरी अंश वापत प्राप्त सम्पत्ति महिलाले अर्को विवाह गरेमा आफूसँगै लान पाउँछिन्, पहिलो श्रीमान्लाई फर्काउनु पर्दैन । यस्तो चल, अचल सबै सम्पत्ति महिलाले आफूखुशी गर्न पाउँछिन् ।

यो पनि थाहा पाइराख्नुस् :

- सम्पत्ति माथिको अधिकारले महिलाहरुलाई आर्थिक रुपमा सबल बनाउने मात्र होइन, कुनै पनि विषयमा आफ्ना निम्ति सही निर्णय लिन सक्ने आत्मबल पनि प्रदान गर्दछ ।
- सक्षम र सबल महिलाले नै आफ्नो अधिकारको सुरक्षा गर्न सक्दछन् ।

Supported by a grant from

KIOS

THE FINNISH NGO FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS

LACC

महिला तथा बालबालिकाको संरक्षण र उत्थानका लागि परामर्श, सशक्तिकरण अभियान, सचेतना, सञ्चार प्रवाह र प्रकाश गर्ने मूल उद्देश्य रहेको यस कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)मा महिला माथि हुने कुनै पनि घरेलु हिंसा सम्बन्धी समस्याका कानूनी सहयोग तथा परामर्शका लागि:

कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)
महिला हक हेल्प लाईन

मानभवन, ललितपुर, पो.ब.नं. ३२१६, काठमाण्डौ, नेपाल ।

फोन: ५५४३१११, ५५४२९९९, फ्याक्स: ९७७-१-५५५२८१४

ईमेल : lacc@wlink.com.np/वेभसाईत : www.lacc.org.np

ल्याक महिला हक हेल्प लाईन

- झापा, चन्द्रगडी बस स्टप, कृषि विकास बैंक अगाडि
  फोन: ०२३-४५६४२३
- जनकपुर, उतिनपुर, नेपाल परिवार नियोजन संघ नजिकै
  फोन: ०४१-५२४२४९
- कास्की, पोखरा, टुरिष्ट बसपार्क, अगाडी
  फोन: ०६१-४६४३९८
- बाँके, नेपालगञ्ज, चारबाहिनी रोड, वडा नं. १२
  फोन: ९८४८०२३५९९, ९८४८०५५८४२
- बर्दिया, फोन : ९८४४८४१९९९, ९८४८०२२१५३
- सुर्खेत, विरेन्द्र नगरपालिका वडा नं. ६, बुद्धपथ, पुरानो गुल्म । फोन: ०८३-५२०५१०
- महेन्द्रनगर, कंचनपुर, भिमदत्त नगरपालिका जिल्ला हुलाक कार्यालय संगै । फोन: ०९९-५२५८०३

यो हेल्पलाइनले जागीर तथा आर्थिक सहयोग गर्दैन ।

महिलाको सम्पत्ति
सम्बन्धी अधिकार

उजुरी गर्ने निकाय

बोक्सीको आरोपमा सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिनु पर्दछ ।

हदम्याद

बोक्सो वा बोक्सीको आरोप लगाएको वा सो सम्बन्धी कसुरमा भए गरेको मितिले पैंतीस दिनभित्र उजुरी दिनु पर्दछ ।

सजाय

बोक्सा बोक्सीको आरोपमा तीन महिनादेखि दुईवर्षसम्म कैद वा पाँच हजार रुपैयाँदेखि पच्चीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

दाइजो/तिलक सम्बन्धी हिंसा

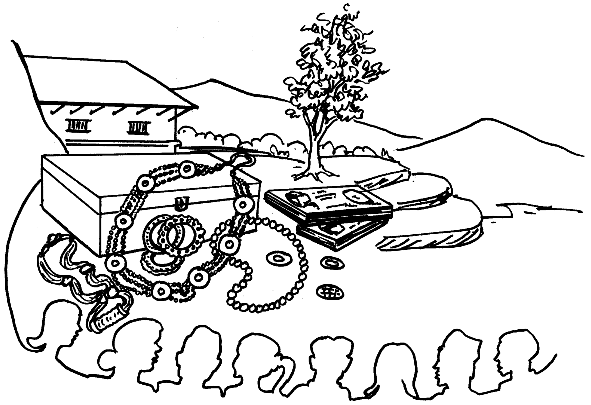

विवाह गर्दा तिलक लिन दिन नहुने

केटा र केटी बिच विवाह गर्दा लेनदेन गरी विवाह गर्नु गराउनु हुँदैन यसरी विवाह गर्दा गरिने लेनदेनलाई दाइजो तिलक भनिन्छ । हाम्रो कानून अनुसार तिलक लिन-दिन हुँदैन । लिएमा अपराध ठहरिन्छ र लिने दिने दुबै सजायको भागिदार हुन्छ ।

दुलही पक्षले लिन नहुने

- छोरीको विवाह गरी दिंदा कुनै नगदी जिन्सी लिएर विवाह गर्नु हुँदैन ।
- विवाहमा दुलहा पक्षले गहना, कपडा, नगद-जिन्सी वा जमिन दिनुपर्छ भनी केटी पक्षलाई कर लगाउन हुँदैन ।

दाइजोमा नियन्त्रण

- विवाहमा केटा पक्षले विवाह हुँदै वा विवाहपछि नगद जिन्सी दाइजो, दान, बकस, भेटी, विदाई उपहार दिनुपर्छ भनी कर लगाउन हुदैन वा
- दुवै पक्षले विवाह अगावै रकम लिन दिन भनि तय गर्न हुँदैन, वा
- दाइजो दिएन भनी दुलहा पक्षले विवाद गर्न, वा
- विवाह गर्न इन्कार गर्न, वा
- विवाह भइसकेको भए दुलही विदाई गराई साथ नलग्न, वा
- दुलहीपछि मात्र विदाई गराई लग्ने प्रथा भएकाहरुले पछि विदाई गराई लग्न इन्कार गर्न हुँदैन ।

उजुरी लाग्ने निकाय

सामाजिक व्यवहार (सुधार) ऐन अन्तर्गतका दाइजो/तिलकसम्बन्धी उजुरी जिल्ला अदालतमा लाग्छ ।

हदम्याद

भए गरेको मितिले पैंतिस दिनभित्र उजुरी गर्नुपर्दछ ।

सजाय

- तिलक लिए/दिएमा बिगो जफत गरी बाह्र हजारदेखि पच्चीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा ३० दिनसम्म कैद वा दुवै सजाय हुन्छ ।
- केटीको विवाह गर्दा नगदी जिन्सी लिएमा बिगो जफत गरी बाह्र हजारदेखि पच्चीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुन्छ । दिनेलाई त्यसको आधासम्म सजाय हुनेछ ।
- केटाले विवाह हुँदा यति रकम, गरगहना भनी माग गर्न हुँदैन । गरेमा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा पन्ध्र दिनसम्म कैद हुन्छ ।

आगो लगाउने वा तेजाबले पोलेमा

आगो, आगो समान पोल्ने वस्तु वा तेजाब इत्यादिले महिलालाई कुनै कारण पोल्न हुँदैन । यस्तो कार्य दण्डनीय हुन्छ ।

उजुरी गर्ने निकाय

अङ्गभङ्गसँग सम्बन्धित मुद्दाको उजुरी जिल्ला अदालतमा तथा अन्य सामान्य कुटपिटको उजुरी सम्बन्धित जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा दिनुपर्छ ।

हदम्याद

अङ्गभङ्ग भएकोमा ३ महिनाभित्र र सो बाहेक अरु कुरामा भए सो भएका पैंतीस दिनभित्र नालिस दिनु पर्दछ ।

सजाय

- ❖ आगो, आगो समान पोल्ने वस्तु वा तेजाबले गरी आङ, मुख, कानमा पोलेको भए पाँचसय रुपैयाँ जरिवाना र दुई महिना कैद,
- ❖ नाक, आँखा भए एकहजार रुपैयाँ जरिवाना र चार महिना कैद, गुद्वारमा भए दुईहजार रुपैयाँ जरिवाना र आठ महिना कैद,
- ❖ लिङ्गमा भए चार हजार रुपैयाँ जरिवाना र एक वर्ष चार महिना कैद, भगमा भए आठ हजार रुपैयाँ जरिवाना र दुई वर्ष आठ महिना कैद गर्नुपर्छ ।
- ❖ लेखिएदेखि बाहेक अरु पोल्ने वस्तुले पोलेमा, माथीको साजायको आधा सजाय गर्नुपर्छ । विषको धुँवा दिने वा बेहोस हुने कुरा सुँघाउनेलाई एक हजार रुपैयाँ जरिवाना र दुई महिना कैद गर्नुपर्छ ।

Supported by a grant from

KIOS
THE FINNISH NGO FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS

LACC

महिला तथा बालबालिकाको संरक्षण र उत्थानका लागि परामर्श, सशक्तिकरण अभियान, सचेतना, सञ्चार प्रवाह र प्रकाश गर्ने मूल उद्देश्य रहेको यस कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)मा महिला माथि हुने कुनै पनि घरेलु हिंसा सम्बन्धी समस्याका कानूनी सहयोग तथा परामर्शका लागि:

कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)
महिला हक हेल्प लाईन
मानभवन, ललितपुर, पो.ब.नं. ३२१६, काठमाण्डौ, नेपाल ।
फोन: ५५४३१११, ५५४२९९९, फ्याक्स: ९७७-१-५५५२८१४
ईमेल : lacc@wlink.com.np/वेभसाईत : www.lacc.org.np

ल्याक महिला हक हेल्प लाईन

- ☛ झापा, चन्द्रगडी बस स्टप, कृषि विकास बैंक अगाडि
  फोन: ०२३-४५६४२३
- ☛ जनकपुर, उतिनपुर, नेपाल परिवार नियोजन संघ नजिकै
  फोन: ०४१-५२४२४९
- ☛ कास्की, पोखरा, टुरिष्ट बसपार्क, अगाडी
  फोन: ०६१-४६४३९८
- ☛ बाँके, नेपालगञ्ज, चारबाहिनी रोड, वडा नं. १२
  फोन: ९८४८०२३५९९, ९८४८०५५८४२
- ☛ बर्दिया, फोन : ९८४४८४१९९९, ९८४८०२२१५३
- ☛ सुर्खेत, विरेन्द्र नगरपालिका वडा नं. ६, बुद्धपथ, पुरानो गुल्म । फोन: ०८३-५२०५१०
- ☛ महेन्द्रनगर, कंचनपुर, भिमदत्त नगरपालिका जिल्ला हुलाक कार्यालय संगै । फोन: ०९९-५२५८०३

यो हेल्पलाइनले जागीर तथा आर्थिक सहयोग गर्दैन ।

बोक्सीको आरोप

कुनै पनि व्यक्तिले आफुलाई मन नपरेको व्यक्तिलाई रीसइबी साध्न बोक्सा र बोक्सीको आरोप लगाउन हुँदैन लगाएमा दण्डको भागिदार हुन्छ ।

बोक्सीको आरोप

- ❖ कसैले कसैलाई बोक्सो वा बोक्सीको आरोप लगाउने, वा
- ❖ त्यस्तो आरोपमा निजलाई बसोबास गरेको ठाउँबाट निकाला गर्ने,
- ❖ सामाजिक वहिष्कार गर्ने वा अन्य कुनै अमानवीय, वा
- ❖ अपमानजनक व्यवहार गर्ने, वा
- ❖ यातना दिने काम गरेमा सजाय हुन्छ ।

लिङ्गको आधारमा महिलामाथि हुने हिंसा विश्वव्यापी समस्याको रुपमा रहेको छ । महिलामाथि हुने हिंसा कुनै पनि समुदाय, वर्ग, जात-जाती धर्म, शिक्षित-अशिक्षित, रोजगार-बेरोजगार सबैमा रहेको पाइन्छ । घरेलु हिंसाले महिलालाई अल्पकालिन अथवा दीर्घकालिन दुवै प्रकारका असरबाट प्रभावित पार्दछन् । घरेलु हिंसाबाट पीडित महिला विभिन्न प्रकारका शारिरीक, मानसिक, आर्थिक, यौनजन्य हिंसा तथा प्रजनन जस्ता समस्याहरुबाट पीडित हुने गर्दछन् ।

नेपालमा पनि महिलामाथि हुने हिंसाको रुप एकदमै भयावह रहेको छ । महिलामाथिको हिंसालाई अरु कसैको घरायसी समस्या वा व्यक्तिगत समस्या हो भनेर हामी महत्व दिदैनौं वा सहयोगका लागि अघि सर्दैनौं तर यस्ता वेवास्ताका कारण प्रतिदिन यस्ता हिंसा सहने महिलाको मानव भएर उपभोग गर्ने मानव अधिकार र स्वतन्त्रता गंभीर रुपमा उल्लंघन भइरहेको हुन्छ । जसको असर राष्ट्रको विकासमा समेत पर्दछ ।

महिलामाथि हुने घरेलु हिंसाको मुख्य कारण हाम्रो समाजमा परापूर्वकालदेखि जरा गाडेर रहेको पितृसत्तात्मक सोच नै हो ।

हिंसाबाट सबैभन्दा बढी पीडित हुने स्थान महिलाका लागि घर नै हो ।

महिलामाथि हुने घरेलु हिंसाका कारणहरु :

महिलामाथि विभिन्न कारणहरुले हिंसा हुने गर्दछ । ती कारणहरुमध्ये केहि महत्वपूर्ण कारणहरु निम्न रहेका छन् ।

- महिला र पुरुष बीचको असमानता,
- भेदभावपूर्ण कानूनरु,
- महिला र पुरुष बीचको शक्ति असमानता,
- अशिक्षा,
- अज्ञानता वा चेतनाको कमी,
- गरिबी,
- स्वास्थ्य सम्बन्धी समस्या,
- आर्थिक रुपमा पुरुष वा परिवारप्रति परनिर्भरता,
- महिलाप्रतिको पितृसत्तात्मक सोच,
- विभिन्न प्रकारका सांस्कृतिक प्रथा तथा मान्यताहरु,
- यौन असन्तुष्टि सम्बन्धी कुराहरुका बारेमा श्रीमान् श्रीमती बीचमा कुराकानी नहुनु,
- बाल विवाह, अनमेल विवाह, दाइजोप्रथा, तिलक प्रथा,
- महिला आफैं हिंसाका बारेमा बोल्न नचाहनु,
- आफूमाथि भइरहेका हिंसाकाबारेमा रिपोर्ट गर्न महिला अग्रसर नहुनु,
- महिला हिंसा सम्बन्धी रिपोर्टलाई गंभीरतापूर्वक ग्रहण नगर्नु,
- हिंसा सम्बन्धी कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु,

घरेलु हिंसाले महिलामाथि पार्ने असरहरु :

घरेलु हिंसाले महिलाको जीवनको सबै पक्षलाई प्रभावित पार्दछ । जस्तो : महिलामा आत्मविश्वासको कमी, एक्लो वा असुरक्षित महशुस, हिनताबोध, तनाव, चिड-चिडापन, निन्द्रा नलाग्ने, खान मन नलाग्ने, निराशापन, यौन सम्बन्ध राख्न मन नलाग्ने, नराम्रो संगतमा फस्न सक्ने, आर्थिक कमजोरी, सामाजिक रुपमा अग्रसर नहुने, अवसरबाट बंचित, अपराधिक मानसिकताको विकास, स्वतन्त्रतामाथि बंदेज र आत्महत्या गर्ने जस्ता असरहरु देखिन सक्दछ ।

घरेलु हिंसा सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाहरु :

नेपालको कानूनले घरेलु हिंसालाई दण्डनीय मानेर यस्तो हिंसा गर्नेलाई दण्ड सजायको व्यवस्था गरेकोछ । यस्तो घरेलु हिंसा सम्बन्धी कानूनको नाम "घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय) ऐन, २०६६" हो । यो ऐन २०६६ साल बैशाख १४ गतेबाट पारित भई लागू भइसकेको छ भने कसूर र नियमावली २०६७ समेत लागू भइसकेको छ ।

यस ऐनले कस्तो-कस्तो कार्यलाई घरेलु हिंसा मान्ने भनेर स्पष्ट रुपमा लेखेको छ । जस अनुसार घरेलु हिंसा भन्नाले :
कुनै व्यक्तिले घरेलु सम्बन्ध भएको अर्को कुनै व्यक्तिलाई दिएको शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य वा आर्थिक यातना दिनुका साथै र गाली गर्ने तथा भावनात्मक चोट पुऱ्याउने अन्य कुनै पनि कार्यहरु हुन् भनेर उल्लेख गरेको छ ।

यस ऐन अनुसार घरेलु सम्बन्धभित्र निम्न सम्बन्धहरु पर्दछन् ।

- वंशज,
- विवाहपछि भएको सम्बन्ध,
- धर्म सन्तानका कारण भएको सम्बन्ध,
- संयुक्त परिवारमा बस्ने सदस्यहरु,
- घरमा कामदारका रुपमा एकै परिवारमा बस्ने जो-कोहि व्यक्तिहरु बीचमा भएको वा हुनसक्ने सम्बन्धहरु हुन् ।

यस ऐनले निम्न ४ प्रकारको हिंसा गरेमा त्यसलाई दण्ड सजायको व्यवस्था गरेको छ ।

१) **शारिरीक हिंसा :**
अगं-भगं ठहर्ने बाहेक, कटुपिट गर्ने, शारिरीक चोटपटक पुऱ्याउने, थुनामा राख्ने वा शारिरीक चोट पुग्न सक्छ भन्ने जानी-जानी त्यस्तै अन्य कुनै काम गर्ने, गराउने कार्य महिलामाथि हुने शारिरीक हिंसा हो ।

२) **मानसिक हिंसा :**
महिलालाई डर, धाक देखाउने वा धम्की दिने, त्रासपूर्ण व्यवहार गर्ने, गाली गलौज गर्ने, झुठ्ठा बात लगाउने, घरबाट निकाला गर्ने वा मानसिक चोट पुग्न सक्ने अन्य कुनै काम गर्ने, गराउने कार्यका साथै अरु मानिसको अघि बेइज्जत गर्ने, अनावश्यक शंका गर्ने, सावर्जनिक कार्यमा सहभागी हुन नदिने जस्ता कार्यहरु महिलामाथि हुने मानसिक हिंसा हुन् ।

३) **यौनजन्य हिंसा :**
महिलालाई यौनजन्य प्रकृतिको दुर्व्यवहार, अपमान, हतोत्साह वा आत्मसम्मानमा चोट पुऱ्याउने वा सुरक्षित यौन स्वास्थ्यमा आघात पुग्ने कुनै पनि कार्यका साथै वैवाहिक बलात्कार, यौनजन्य दुर्व्यवहार, बिरामी समयमा श्रीमतीसँग यौन सम्बन्ध राख्नु, अश्लिल पत्रपत्रिका वा सिनेमा देखाई सोहि अनुसार यौन सम्बन्धका लागि बाध्य पार्नु जस्ता कार्यहरु महिलामाथि हुने यौनजन्य हिसां हुन् ।

४) **आर्थिक हिंसा :**
महिलालाई सगोल वा निजी सम्पत्तिको प्रयोग गर्न नदिनु, रोजगारीमा सहभागी हुन नदिनु, घरको सम्पत्ति बेचबिखन गर्दा महिलाको सहमती नलिनु, आय-आर्जन गर्न नदिनु, घरमा भएको सम्पत्तिमा महिलाको पहुचँ नहुनु जस्ता कार्यहरु महिलामाथि हुने आर्थिक हिंसा हुन् ।

घरेलु हिंसाबाट पीडितले यी ४ निकायहरुमा उजुरी दिन सक्नेछ :

१) प्रहरी कार्यालय
२) स्थानीय निकाय (गा.वि.स. /न.पा. /वडा कार्यालय)
३) राष्ट्रिय महिला आयोग
४) अदालत

पीडितले यी ४ निकायमध्ये कुनै एकमा उजरी गर्न सक्नेछ र कुन निकायमा उजुरी गर्ने भन्ने निर्णय हिसाबाट पीडित व्यक्ति आफैले गर्न सक्नेछ ।

यसरी उजुरी परेपछि गा.वि.स. वा नगरपालिका वा प्रहरी कार्यालयले दुवै पक्षको मञ्जुरीमा उजुरी परेको ३० दिनभित्र दुवै पक्षबीच मेलमिलाप गराई दिनुपर्छ । यदि मेलमिलाप हुन नसकेमा प्रहरी कार्यालय वा स्थानीय निकाय (गा.वि.स. वा नगरपालिका) ले उजुर गर्ने व्यक्तिको सहमति भएमा मेलमिलाप गर्ने मयाद (३० दिन) सकिएको मितिले १५ दिनभित्रमा उजुरी र प्रमाण कागजसहित जिल्ला अदालतमा पठाइदिनु पर्छ ।

पीडित व्यक्ति अदालत गएमा अदालतले पीडित व्यक्तिको संरक्षण गर्न, बसोबास गर्न दिन, खान लाउन दिन, कुटपिट नगर्न, शिष्ट र सभ्य व्यवहार गर्न, गाली बेइज्जति नगर्न, धम्की नदिन, पीडित बसेको ठाउँमा वा बाटोघाटोमा वा कार्यालयमा गई कुनै किसिमको संचार माध्यमबाट दुःख नदिनु भनी घरेलु हिंसा गर्ने व्यक्तिको नाममा संरक्षणात्मक आदेश जारी गर्न सक्छ ।

घरेलु हिंसा गर्नेलाई निम्न अनुसारको दण्ड सजायँको व्यवस्था गरिएको छ ।

१) कसैले घरेलु हिंसा गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई तीन हजार रुपैयाँदेखि पच्चीस हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना वा छ महिनासम्म कैद वा दुवै सजायँ हुनेछ ।

२) घरेलु हिंसाको उद्योग वा दुरुत्साहन गर्ने वा मतियार हुनेलाई मुख्य कुसुरदारलाई हुने सजायँको आधा सजायँ हुनेछ ।

३) घरेलु हिंसाको कसुरमा पहिले सजायँ पाइसकेको व्यक्तिले पुनः सोहि कसुर गरेमा पटकैपिच्छे दोब्बर सजायँ हुनेछ ।

४) सार्वजनिक जवाफदेहीको पदमा बहाल रहेको कुनै व्यक्तिले यस ऐन बमोजिमको कसुर गरेमा निजलाई यस ऐनमा व्यवस्था गरिएको दण्ड सजायमा थप दश प्रतिशत सजायँ हुनेछ ।

५) कसैले अदालतबाट जारी अन्तरिम संरक्षणात्मक आदेशलाई पालना नगरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई दुई हजार रुपैयाँदेखि पन्ध्र हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा चार महिनासम्म कैद वा दुवै सजायँ हुनेछ ।

हदम्याद :

यस्तो उजुरी घरेलु हिंसाको कसुर भए गरेको मितिले ९० दिनभित्रमा (स्थानीय निकाय, प्रहरी, राष्ट्रिय महिला आयोग वा अदालतमध्ये कुनै एक निकायमा) उजुरी दिनुपर्दछ ।

घरेलु हिंसा सम्बन्धी समस्यालाई समाधान गर्न तपाईं पनि सहयोग गर्न सक्नुहुनेछ तर कसरी ?

- आफ्ना घर परिवारमा महिलाको सम्मान गर्नोस् ।
- घरेलु हिंसा र आफूले जानेका यस सम्बन्धी विषयमा खुलेर कुरा गर्नोस् ।
- बोलीचालीमा महिलामाथि होच्याउने, यौनजन्य वा कुनै पनि प्रकारका उखानटुक्काको प्रयोग नगर्नोस् ।
- कसैमाथि घरेलु हिंसा भइरहेको छ भने त्यसलाई अरुको व्यक्तिगत मामला वा समस्या भनेर नजरअन्दाज नगर्नोस्, हिंसाबाट पीडित महिलाको समस्या सुन्नोस् ।
- आफ्ना वरिपरि कोहि हिंसाबाट पीडित छन् भने हिंसा विरुद्ध बोल्न प्रोत्साहन प्रदान गर्नोस् ।
- महिलामाथि हुने हिंसाका मुख्य कारणमध्येमा एक कारण यौनजन्य समस्या हुनसक्छन्, यस्ता समस्यालाई महिला हत्तपत्त बताउन चाहँदैनन् । यदि कोहि यस्तो समस्याबाट पीडित भएको थाहा पाउनु भएमा यस्तो समस्या समाधान हुनसक्दछ, यसका लागि श्रीमान् श्रीमतीलाई सम्बन्धित ठाँउ वा अस्पतालमा परामर्श लिन जानका लागि सल्लाह दिनोस् ।
- यदि कसैमाथि बारम्बार घरेलु हिंसा भइरहने गर्दछ भने कानुनी परामर्श वा सहयोग लिन सल्लाह प्रदान गर्नोस् । यसरी कानुनी परामर्श लिदैमा हिंसा गर्ने व्यक्तिलाई कानुनी कारवाही भई हाल्दैन् । कानुनी परामर्श प्रदान गर्ने संघ संस्थाहरुले कानुनी परिस्थिती हेरेर तपाईमाथि हिंसा गर्ने व्यक्ति वा परिवारका सदस्यलाई परामर्श सेवा, मेलमिलाप प्रक्रियाद्वारा सम्बन्ध सुधार्न मद्दत गर्न सक्दछ भन्ने कुरा बताउनोस् ।

महिलाले आफ्ना अति आवश्यक चिजवस्तुहरु जस्तो नागरिकता, विवाह-दर्ताको कागजात, बच्चाको जन्मदर्ता कागजात, केहि नगद, गरगहनाहरु छुट्टै सुरक्षित राख्नोस् । कहि कतै आफुमाथि हिंसा भई घरबाट निस्किन परेमा यी सामानहरु लिएर निस्किन सकियोस्, जसले भोली तपाईलाई कानुनी लडाई लड्न परेमा यी कागजातहरु आवश्यक हुन्छन् ।

Supported by a grant from

KIOS
THE FINNISH NGO FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS

महिला तथा बालबालिकाको संरक्षण र उत्थानका लागि परामर्श, सशक्तिकरण अभियान, सचेतना, सञ्चार प्रवाह र प्रकाश गर्ने मूल उद्देश्य रहेको यस कानुनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)मा महिला माथि हुने कुनै पनि घरेलु हिंसा सम्बन्धी समस्याका कानूनी सहयोग तथा परामर्शका लागि:

सम्पर्क ठेगाना

LACC

कानूनी सहयोग तथा परामर्श केन्द्र (ल्याक)

मानभवन, ललितपुर, पो.ब.नं. ३२१६, काठमाण्डौ, नेपाल ।

फोन: ५५४३१११, ५५४२९९९, फ्याक्स: ९७७-१-५५५२८१४

ईमेल : lacc@wlink.com.np/वेभसाईत : www.laccnepal.org

ल्याक महिला हक हेल्प लाईन

- झापा, चन्द्रगडी बस स्टप, कृषि विकास बैंक अगाडि, फोन: ०२३-४५६४२३
- जनकपुर, उतिनपुर, नेपाल परिवार नियोजन संघ नजिकै फोन: ०४१-५२४२४९
- कास्की, पोखरा, टुरिष्ट बसपार्क, अगाडी, फोन: ०६१-४६४३९८
- बाँके, नेपालगञ्ज, चारबाहिनी रोड, फोन: ९८४८०२३५९९, ९८४८०५५८४२
- बर्दिया, फोन : ९८४४८४१९९९, ९८४८०२२१५३
- सुर्खेत, विरेन्द्र नगरपालिका वडा नं. ६, बुद्धपथ, फोन: ०८३-५२०५१०
- महेन्द्रनगर, कंचनपुर, भिमदत्त नगरपालिका, फोन: ०९९-५२५८०३

यो हेल्पलाइनले जागीर तथा आर्थिक सहयोग गर्दैन ।

महिलामाथि हुने घरेलु हिंसा र यस सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाका बारेमा

सूचनामूलक जानकारी पत्र

घरेलु हिंसा के हो ?

एउटै घरभित्र बस्ने परिवारको कुनै पनि सदस्यले नाता सम्बन्धको दुरुपयोग गरेर सोहि परिवारमा बस्ने अन्य कुनै परिवारका सदस्यमाथि गरिने शारिरीक, मानसिक, आर्थिक, यौनिक र भावनात्मक दुर्व्यवहार जस्ता अन्याय वा अत्याचारपूर्ण व्यवहारहरु घरेलु हिंसा हुन् ।

महिला माथि हुने हिंसा भनेको के हो ?

लिङ्गको आधारमा महिला भएकै कारणले महिलामाथि हुने कुनै पनि हिंसाजन्य कार्य वा व्यवहार नै महिलामाथि हुने हिंसा हो । .

यस्तो हिंसा श्रीमान्-श्रीमती, सासु-बुहारी, आमा-बाबु, दाजु-भाइ, दिदी-बहिनी, नन्द-आमाजु, काका-भतिजा, भतिजी जोसुकैको बीचमा हुनसक्दछ ।